

φλὸς δηλοῖ ὀξύδερκῃ, καὶ μέλυδός σημαίνει χρυσόν, καὶ αὐ γο-
τὰ ρα χον σημαίνει ὀσφράδιον.

Δὲν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον, — ἐμελλε ν' ἀναχωρήσῃ τὴν
ἐπιούσαν, — διὸ καὶ δὲν ἔχω τι ἄλλο νὰ εἶπω περὶ αὐτοῦ· ἄλλοι
θὰ εἴπωσι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἄλλα χρησιμώτερα, ἐκτὸς ἂν τὸ
διήγημά μου ἀποβῇ διδακτικὸν εἰς τοὺς ἀθηναίους διερρηλάτας· πρᾶγ-
μα ὅμως τοῦτο δύσκολον τόσον, ὅσον τὸ ἀπεκδέχεσθαι ἐξ ἀκανθῶν
σταφυλὴν καὶ ἀπὸ τριβύλων σῦκα. Δὲν θὰ παύσωσιν, ὅχι, δὲν θὰ
παύσωσι βάλλοντες ἡμᾶς ἐμπρὸς διὰ τοῦ συνήθους ἐκφωνήματος·
ὦ! εἰς τοῦτο συμφωνῶ, καὶ εἰς τοῦτο ὡς ἀνωτέρους καὶ λόγου καὶ
νόμου τοὺς προσκυνῶ, τοὺς χειροκροτῶ, καὶ εἰς τοῦτο μακρὺς
πλατὺς, καθὼς θέλετε, ὑπογράφομαι.

I. ΙΣΙΔΩΡΙΑΝΗΣ ΣΚΥΛΙΣΣΗΣ.

ΝΕΚΡΟΙ ΚΑΙ ΖΩΝΤΕΣ

ΗΤΟΙ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ . . . ΤΩΝ ΖΩΝΤΩΝ

— Τί λὲς ἀδελφέ; ἀστείζεσαι ἢ κοροϊδεύεις; Περὶ τῶν
ζώντων ἀφοῦ πρόκειται περὶ νεκρολογίας;

Μάλιστα, κύριοι.

Θὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν νεκρῶν διὰ νὰ κλαύσω τοὺς ζῶντας,
τοὺς ἐν Ἀθήναις τοὐλάχιστον ζῶντας καὶ οἰκοῦντας, ὡς ἐγὼ,
ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Νίκης. . . .

Θέλετε δὲ ἴδει ὅτι ἀμρότεροι οὗτοι οἱ γείτονές μου θεοὶ
σκοπίμως καὶ εἰς πείσμά μου κατέλαβον τὰς δύο φερωνύμους
ὁδοὺς, δι' ὧν συνθηέστατα διαπορθεύονται οἱ κηδεύμενοι
νεκροὶ εἰς τὸ Α' Νεκροταφεῖον, ἀφοῦ ὁ μὲν ἀξιότιμος κ. Ἑρ-
μῆς ἀνέκαθεν ἐπηγγέλλετο τὸν νεκροπομπὸν ἐν Ἀθῇ, ἡ δὲ
αἰμοχαρὴς Mlle Νίκη, τρέφεται, ζῇ καὶ διαικονίζεται μόνον
διὰ πτωμάτων, ὡς οἱ κόρακες, μερικοὶ ἱατροὶ καὶ οἱ δημοτι-
κοὶ ἀρχόντες, ἀραιοῦσα τὰ στελέχη τοῦ στρατοῦ καὶ τὸν ἐκ-

λογικὸν κατάλογον τοῦ κυρίου δημάρχου, διὰ τῶν πολέμων, τῶν ἱατρικῶν συνταγῶν καὶ τοῦ κοιλιακοῦ τύφου.

Ἐπειτα διατί παραξενεύεσθε ;

Ἄλλοι ἐπικηδεῖοι ἢ ἐπιτήδειοι, ὅπως θέλετε, ῥήτορες ἀρέσκονται νὰ γράφωσι τὴν ζωολογίαν τῶν νεκρῶν. Ἐγὼ προτιμῶ νὰ γράψω ἐνταῦθα νεκρολογίαν τῶν ζώντων.

Ἄλλως τε εἰμὶ ἀμείλικτος ἐχθρὸς τοῦ συρμοῦ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν νεκρὸς, οὐ τὰ ὦτα, πρὶν ἢ τὰ καλύψῃ ὁ τάφος, νὰ μὴ ἐκκωφάνουν τρεῖς τοῦλάχιστον ἐπιτάφιοι ῥήτορες, καὶ περὶ οὗ νὰ μὴ γραφῇ τ' ὀλιγώτερον μία νεκρολογία δίστηλος εἰς τὰς ἐφημερίδας, συνωνθυλευμένη μὲ τοιούτους ἐπαίνους, δι' οὓς κοκκινίζουν ἐνίοτε ἐξ ἐντροπῆς καὶ αὐταὶ ἀκόμη τοῦ ἐπαινουμένου νεκροῦ αἱ ὠχροπράσινοι παρειαί· διὰ τοῦτο ἐγὼ, εἰς πείσμα τῶν ἐπικηδεῶν ἀγορητῶν καὶ πρὸς ἡσυχίαν τῶν κεκοιμημένων, θὰ παραβῶ τὴν συνθήκην, δηλ. ἐννοῶ νὰ κλαύσω τοὺς ζῶντας, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῶν ἐπίσης—δὲν ἀρνοῦμαι—πολυκλαύστων νεκρῶν.

Θ' ἀδημονήσωσι βεβαίως τινὲς ἐξ ἐπαγγέλματος νεκρολόγοι, οἱ ὅποιοι μὲν μωροῦν ὅτι ὁ δεῖνα φιλήσυχος καὶ ἄκακος ἀστός, φαγὼν πλείονας τοῦ συνήθους πέποντας, πνέει τὰ λοιπὰ, σπεύδουν νὰ ἐτοιμάσουν ἢ καὶ νὰ μεταπλάσουν ἐξ ἄλλου προηγουμένης χρήσεως ἐπικηδεῖον, τὸν ἐπιτάφιον διὰ τὸν *προκείμενον νεκρόν*. Ἐὰν δὲ ὁ προκείμενος αὐτὸς νεκρὸς μεταμεληθῇ αἴφνης καὶ, εἰς ἐκπληξιν τοῦ ἱατροῦ του, ἀντὶ νὰ κατευοδωθῇ εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Συντάγματος, ὁ ἐπικηδεῖος τότε λόγος χρησιμοποιεῖται βραδύτερον δι' ἄλλον, ὅχι πλέον προκείμενον, ἀλλὰ βεβαίως *ἐπικείμενον νεκρόν*.

* * *

Μία παρένθεσις συμφέρουσα καὶ ζῶντας καὶ νεκρούς.

Διατί ἄρά γε, ὅπως ὑπάρχουν φερετροποιεῖα, νὰ μὴ ἰδρυθῶσιν ἐπίσης καὶ *λογοποιεῖα*, πωλοῦντα ἐτοιμούς, εἰς διάφορα γούστα καὶ τιμὰς, ἐπικηδεῖους καὶ νεκρολογίας, ἀφοῦ ἐπάνω κάτω ὅλοι σχεδόν, μικροὶ—μεγάλοι, καλοὶ—κακοί, ἀποθνήσκον-

τες θὰ ὑποστῶμεν ἐξάπαντος ἓνα τοῦλάχιστον ἐπιτάφιον καὶ δύο νεκρολογίας ;

Μήπως τάχα δὲν ὑπάρχουν ἐξ ἐπαγγέλματος μοιρολογη-
τριαι, ἔτοιμοι νὰ κλαύσουν οἰονδήποτε νεκρὸν σπαρακτικώ-
τερον, σὰς βεβαιῶ, τοῦ συζύγου καὶ τῶν κληρονόμων τοῦ
μακαρίτου ;

Ἡ πρόοδος εὐκολύνει τὸν βίον. Διατί νὰ μὴ εὐκολύνῃ
τάχα καὶ τὸν θάνατον ;

Φαντάσθητε αἰφνης τὸν ἐξῆς ἐμπορικὸν διάλογον :

— Ἐχετε ἐπικήδειον δι' ὑποδηματοποιόν ;

— Δυστυχῶς χθές μᾶς ἐτελείωσαν. Αὔριον θὰ ἐτοιμάσω-
μεν. Ἐάν θέλετε διὰ ζαχαροπλάστην.

— Ὅχι ! θὰ τὸν ἀπαγγείλω εἰς ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος οὔτε
ἔτρωγε κἄν ζαχαρωτὰ ἔς τὴ ζωὴ του.

— Τότε ἡμπορεῖτε νὰ οἰκονομήσητε τὸν μακαρίτην μὲ
κανένα ἐπιτάφιον διὰ βурсοδέψην.

— Βεβαιότατα ! τὰ ἐπαγγέλματα ἔχουν στενὴν συγγένειαν.
Καὶ πόσον κοστίζουν ;

— Κατὰ τὴν ποιότητα. Θέλετε νὰ ᾔνε πολὺ συγκινητικός !

.....
'Αλλὰ κινδυνεύομεν, βλέπω, νὰ λησμονήσωμεν τοὺς ζῶν-
τας χάριν τῶν νεκρῶν, ἐνῶ ἡ πρόθεσίς μου εἶνε νὰ λησμονή-
σωμεν τοὺς νεκροὺς μίαν στιγμὴν πρὸς ἡσυχίαν τῶν ζῶντων.

* *

*

Πολλάκις ζητῶ νὰ ἐξηγήσω διὰ ποῖον λόγον περιάγονται
θριαμβευτικῶς οἱ νεκροὶ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ὑπὸ τὰς
ὠρυγὰς τῶν παπᾶδων καὶ τῶν ψαλτῶν, καθ' ὧν ἀτυχῶς δὲν
προέβλεψαν ἀκόμη οἱ ποινικοὶ νόμοι.

Καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ φρικαλέου αὐτοῦ αἰνίγματος εἰμὶ
ἠναγκασμένος νὰ ζητῶ δεκάκις τῆς ἡμέρας, διότι ἰσάριθμοι
σχεδὸν νεκροπομπαὶ διέρχονται τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ὁδόν,
ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁποίων φεῦ, οὐαί, οἱμοί, ἄλλοι-
μονον καὶ πάντων συλλήβδην τῶν σχετλιαστικῶν ἐπιφωνημά-
των τῆς γραμμαιτικῆς τοῦ Γενναδίου, κεῖται, βαβαί, τὸ

γραφειόν μου, εἰς ὃ μένω καθηλωμένος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ξεκαρφωνώμενος ἐνίοτε σπασμωδικῶς εἰς τὸ ἔρρινον γρύλισμα τῶν διερχομένων ἐκάστοτε νεκροψαλτῶν.

Ἡ ζωὴ — σκέπτομαι τότε — κοστίζει τόσον ἀκριβῶς, ἐν Ἀθήναις μάλιστα, εἶνε τόσον βραχεῖα ὡς ἐκ τῆς βραχύτητος τῶν ἡδονῶν καὶ τόσον ἐξ ἀντιθέτου μακρὰ ὡς ἐκ τῆς παρατάσεως τῶν συμφορῶν, ἐξ ὧν σύγκειται κατὰ τὰ ἐνενηντα ἐννέα ἑκατοστὰ, ἀριθ. $99/100$, ὥστε μόλις κατορθοῖ τις νὰ κερδίσῃ τὸ ἀδιόρατον ἐκεῖνο ἐν ἑκατοστῶν, τὸ διαλχνθάνον ὡς ὄνειρον ἢ σκιά, τὸ ἀφανιζόμενον, ὡς φωτεινὴ βολίς, στιγμιαία δηλ. ὑποψία φωτός, εἰς τῆς νυκτὸς τὸν ἀπέραντον ζόφον. Καί, ἂν μοι ἐπιτρέπητε μίαν ποιητικὴν παρομοίωσιν, ἡ ζωὴ εἶνε ἐν ἀτελεύτητον ἀστροφεγγές μεσονύκτιον.

Καὶ ὅμως τὸ ἑκατοστημόριον ἐκεῖνο τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον ἀξίζει τὰ ὑπόλοιπα $99/100$ αὐτῆς, κατὰ τὸ ὁποῖον πράγματι ζῆτε, δηλαδή εἰσθε ἢ νομίζετε, ἀδιέφορον, ὅτι εἰσθε εὐτυχής, εἴτε διότι ἀνακύπτετε ἐκ τοῦ καμάτου τῆς ἐργασίας διὰ νὰ ἀναπνεύσητε, εἴτε διότι σᾶς ὑπεσχέθη ἐν φίλημα ἡ ἐρωμένη σας ἢ καμμίαν θέσιν δημοσίαν ὁ κ. Ἀναγνωστόπουλος, εἴτε διότι ἐκλέψατε τὰ ἄλλατα ἢ κανὲν οἰκόπεδον τοῦ δημοσίου, εἴτε διότι κατωρθώσατε νὰ καταπίνετε μετὰ τοῦ δικηγόρου τὰ χρήματα τοῦ ἀντιδίκου σας, εἴτε... εἴτε... τὴν στιγμὴν, λέγω, ἐκείνην τὴν εὐφρόσυνον, ἣν ἀναμένετε μετ' ἀγωνιώδους ἐλπίδος, ὡς τὴν ἐκκύβευσιν τοῦ λαχείου σας ἀπὸ τοῦ βάθους 100,000 ἀριθμῶν, τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν ἀνεκτίμητον, ἣν ἐπληρώσατε τίς οἶδε μὲ πόσα δάκρυα, καὶ συγκινήσεις καὶ παλμούς προσδοκίας, ἔρχεται νὰ σᾶς τὴν ἀφαιρέσῃ ἀπανθρώπως καὶ μετὰ τῆς σκληροτέρας εἰρωνείας, ἡ ἀπαισιωτέρᾳ εἰκῶν, ἡ εἰκῶν τοῦ θανάτου διερχομένη πρὸ ὑμῶν.

* *

Ἄλλ' ἂν οἱ νεκροὶ χρεωστοῦσιν εἰς τοὺς κληρονόμους των, ἤθελα νὰ ἤξευρα τί χρεωστῶ ἐγὼ εἰς τοὺς νεκρούς, τοὺς παρελχύνοντας πρὸ τῆς θύρας καὶ τῶν παρθύρων μου.

Εἰσθε λ. χ. παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μνηστῆς σας παραδεδομένοι εἰς τὰ γλυκύτερα ὄνειρα τῆς ζωῆς, ὁπότε αἴφνης...

— "Αοι οι οι οὐ ου νε ε ε ε α α α η η η!...

Τί εἶνε; τί τρέχει;

"Α! τίποτε! μία κηδεῖα, καλέ. Κάποιος ἀπέθανε καὶ πᾶνε νὰ τὸν θάψουν. Ὁ θάνατος δηλ. διέρχεται ὠρυόμενος διὰ κακούργων λαρύγγων ὑπὸ τὰ παράθυρά σας, διενεργῶν διαδήλωσιν κατὰ τῆς ζωῆς, ἣν τρυφερώτατα ὠνειροπολεῖτε τὴν στιγμὴν ἐκείνην.

Καὶ σᾶς διακόπτει τὴν συνδιάλεξιν, τὸ μειδιάμα, τὴν φαιδρότητα, τὴν γοητείαν.

Καὶ πότε θὰ ἐπανέλθῃ ἡ ὥραία ἐκείνη στιγμὴ, τὸ ἑκατοστὸν ἐκεῖνο τῆς ζωῆς σας, κατὰ τὸ ὅποσον ὑπῆρξατε εὐτυχής;

* * *

Εἰσθε εὐχαρις, διότι πρὸ μικροῦ συνήψατε ἐπικερδῇ δεκαετῇ μίσθωσιν, ἐξ ἧς προσδοκᾶτε κανὲν μέγαρον ἢ καμμίαν νύμφην πλουσίαν ἢ τὴν προῖκα τῆς θυγατρὸς σας ἢ τὸν τίτλον τοῦ βουλευτοῦ. Εἰσθε εὐδαίμων, διότι ἡ φαντασία σᾶς προάγει δέκα ἔτη ἔμπρὸς καὶ σᾶς ζωγραφίζει τὸ μέλλον μετὰ τὰ γλυκύτερα χρώματα τῆς ζωῆς, ὅτε αἴφνης...

— "Αου ου ου οἱ οι οι ἄ α α νε να α νε ε ε... .

Διέρχεται ὁ θάνατος πλησίον σας καὶ σᾶς διαγκωνίζει διὰ νὰ παρέλθῃ· οἱ ἀπαίσιτοι κρωγμοὶ τῶν ψαλτῶν καὶ τῶν παπάδων, ἀπαραιτήτων εἰς πάντα νεκρόν, ὡς οἱ κρώζοντες κόρακες περὶ πᾶν πτώμα, ἐμπήγνυνται ὡς μάχαιραι εἰς τὴν καρδίαν σας· τὸ βλέμμα σας πίπτει αὐτομάτως ἐπὶ τῆς παγερᾶς καὶ πελιδνῆς μορφῆς τοῦ νεκροῦ· σᾶς καταλαμβάνει σκοτοδίνη ἀπελπισίας· ὅλη ἡ ὠνειροπολουμένη ζωὴ καταρρέει ἐν τῇ φαντασίᾳ σας διὰ μιᾶς· ῥῆγος θανάσιμον παγώνει τὸ αἷμα εἰς τὰς φλέβας σας καὶ σᾶς ἔρχεται ἡ ἰδέα, ἂν ὅχι νὰ αὐτοκτονήσετε, ἀλλὰ νὰ διαλύσητε τὴν μίσθωσιν διότι «θὰ ζήσετε ἄρά γε, διανοεῖσθε κατ' ἰδίαν, δέκα ἔτη, ἀφοῦ σήμερον ἡμεθα καὶ αὔριον δὲν ἤμεθα!»

Καὶ σᾶς παραλύει ὅλον τὸ σθένος τῆς ψυχῆς, τὴν φαιδρό-

τητα, τὸν ἐνθουσιασμόν, δι' οὗ ἐζήτε πρὸς ἐνὸς δευτερολέπτου...

* *

* Ἄλλη σκηνή.

Ἔχετε πάσχουσαν τὴν μητέρα σας ἢ τὸ μονάκριβο παιδί σας, καὶ ὁ ἰατρός σας εἶπεν ὅτι, ἂν παύσῃ ὁ πυρετός, ὑπάρχει ἐλπίς νὰ ζήσῃ.

Ἡ στιγμή ἐκείνη δὲν πληρόνεται ἀντὶ ὅλου τοῦ χρυσίου τῆς γῆς. Εἰς τὴν ψυχὴν σας ἐπικρατεῖ τὸ αἶσθημα τῆς ἐλπίδος. Ἡ στοργὴ σας προσπαθεῖ ν' ἀποδιώξῃ τῆς φαντασίας τὴν ιδέαν τοῦ θανάτου, ὀνειρευομένη τὸν προσφιλῆ ἀσθενῆ ἀνοίγοντα τὰ ἐσθισμένα ὄμματα εἰς τὸ φῶς τῆς ζωῆς καὶ τὰς παρειάς του ῥοδιζομένας ὑπὸ τῆς υγείας, τῆς χαρᾶς, τῆς εὐτυχίας.

Καὶ ὅμως ἄλλαι μὲν βουλαι ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ παπᾶς κελεύει. Τὴν στιγμήν ἀκριβῶς ἐκείνην ἐξ ἀποστάσεως δέκα μιλίων ἀκούονται οἱ συριγμοὶ τῶν στρηνιῶντων νεκροψαλτῶν καὶ ἐκ τοῦ βάθους τῆς ὁδοῦ προκύπτει ζοφερὰ καὶ πένθιμος ἡ συνοδεία τοῦ θανάτου, καὶ πληροφορεῖσθε αἶφνης ὅτι ὁ κηδεύομενος ἀπέθανεν ἐκ τῆς αὐτῆς ἰσως νόσου, ἐξ ἧς πάσχει τὸ παιδί σας, ἡ μητέρα σας.

Εἵπατέ μοι τώρα, δὲν εἴσθε σεῖς μᾶλλον ἀξιοθρήνητος τὴν στιγμήν ἐκείνην ἢ ὁ διαπομπευόμενος νεκρός;

* *

* Ἀλλαγὴ τῆς σκηνῆς.

Ἐπάθετε ἐλαφρὸν κρουσλόγημα ἐκ τοῦ διττοῦ ψύχους τῆς σκηνῆς καὶ τῆς πλατείας τοῦ θεάτρου τῶν Ὀλυμπίων, διότι ἡ κ. Ταβουλάρη εἶχε τὸν ἡρωϊσμόν νὰ παίξῃ τὴν Ὀφηλίαν τοῦ Ἀμλέτου, σεῖς δὲ τὴν αὐταπάρνησιν νὰ τὴν παρακολουθήσετε μέχρι τῆς τρίτης πράξεως. Ὁ ἰατρός σας ἐθεώρησε καλὸν νὰ σας καρφώσῃ εἰς τὸ κρεβάτι διὰ νὰ λάβῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σας θεραπεύσῃ μετὰ 25—30 ἐπισκέψεως. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ἀναμένετε ν' ἀνακτήσῃτε τὴν υγείαν, τὴν ὀρεξιν, τὴν κίνησιν τῶν ποδῶν καὶ τῶν ὀδόντων, διὰ

νά μεταβῆτε καὶ πάλιν εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Χαραμῆ ἢ τὴν λέσχην τοῦ χαρτοπαιγνίου. Ἀλλ' αἴφνης διέρχεται ὁ θάνατος κάτωθεν τοῦ δωματίου σας, ἡ ὁσμὴ τοῦ νεκρωσίου λιθάνου σᾶς φέρει σκοτοδίνην καὶ ἡ διάτορος ὠρυγὴ τῶν παπᾶδων σᾶς φέρει εἰς τὸ οὖς τὴν ἐξῆς παραμυθίαν: πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα... οἱμοὶ! ποῖον ἀγῶνα ἔχει ἡ ψυχὴ χωριζομένη ἐκ τοῦ σώματος.....

Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην νομίζετε ὅτι θὰ χωρισθῇ καὶ ἡ ὀδική σας ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώμα, ἔρχεται ὁ ἰατρὸς καὶ σᾶς εὐρίσκει χειρότερα, παρ' ὅσον ἤλπίζε, καὶ ἂν ἦσθε ὀλίγον ὑποχόνδριος, ταξειδεύετε καὶ σεῖς τὴν ἐπαύριον εἰς ἐντάμωσιν τοῦ μακαρίτου, διότι πολλοὶ ἀποθνήσκουν ἐκ τοῦ... φόβου μὴ ἀποθάνωσιν.

* *

Παρόμοιαι σκηναὶ εἰσὶν ἀφεύκτως ἄπειροι, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Ἐκάστη κηδεῖα διελαύνουσα μεταδίδει, ὡς σφοδρὸν ἡλεκτρικὸν ρεῦμα, σπασμοὺς λύπης, στενοχωρίας, πένθους, φρίκης, ἀπογνώσεως καὶ ἐπιφέρει ψυχολογικὸν κατακλυσμὸν εἰς τὴν ψυχὴν ἐκάστου διαβάτου, μὲ τὸν ὁποῖον συναντᾶται.

Ὁ Ζαλκωστας περιέκλεισεν εἰς ἓνα μόνον ἀμίμητον στίχον τὴν ἀπαισίαν ἐντύπωσιν, ἣν ἐμποιεῖ ὁ διελαύνων θάνατος:

«Γι' αὐτὸ σωπαίνουν τὰ βιολιά ὅταν νεκρὸς περνᾷ»

Ἀλλ' ἄρά γε τί κερδίζει ὁ νεκρὸς ἢ οἱ κληρονόμοι τοῦ θανόντος διὰ τῆς πολυτελοῦς αὐτῆς πομπῆς καὶ τῶν σπασμωδικῶν οἰμωγῶν τῶν νεκροψαλτῶν;

Καὶ ὑποτιθεμένου ὅτι ἡ φιλοδοξία τοῦ μακαρίτου εὐχαριστεῖται, εἶνε δίκαιον ἄρά γε ἡ εὐχαρίστησις αὐτῇ ἐνὸς νεκροῦ νὰ πληρόνεται μὲ τὴν μελαγχολικὴν διέγερσιν χιλίων ζώντων, οὓς παρхамερίζει διερχομένη ἐκάστη κηδεῖα, ἀπολιθοῦσα πάντα διαβάτην ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς ἀπαισίας ἐντυπώσεως, τῆς φρίκης τοῦ θανάτου, δι' ἧς πληροῖ τὴν ἀτμοσφαιραν ὅθεν διέρχεται;

Δὲν ἤξεύρω τί θὰ μὲ εἴπωσιν οἱ μετὰ φανατισμοῦ ὑποστηρίζοντες τὸ καθεστῶς τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἐθίμων,

ἄς ἐκληροδότησαν ἡμῖν ἄλλοι καιροί, ἄλλαι ἀνάγκαι, ἄλλοι ὄροι κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Φαντάζομαι μάλιστα τοὺς κυρίους Δαμαλᾶν καὶ Λαμπάκην τοὺς ξεθεώσαντας τοὺς ἀναγνώστας τοῦ «Χρόνου Ἀθηνῶν» περὶ τοῦ πῶς δεῖ λέγειν καλυμαύχιον ἢ καμηλαύχιον, τοὺς φαντάζομαι, λέγω, ἀναμοχλεύοντας τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, ἀποτινάσσοντας τὸν εὐρῶτα τῶν συναξαρίων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ προσπαθοῦντας διὰ παραπομπῶν καὶ ὑποσημειώσεων νὰ πολεμήσωσι τὴν ἀσεβῆ μου ιδέαν, περὶ τοῦ ὅτι δηλαδὴ ἂν λείψουν αἰ κηδεῖαι 1) ὁ νεκρὸς δὲν χάνει ἀπολύτως τίποτε, 2) οἱ κληρονόμοι του ἐξ ἐναντίας κερδίζουν κᾶτι τι ἀκόμη, 3) οἱ δυνάμει τῶν προσκλητηρίων καὶ κατὰ τύπους ἀκολουθοῦντες τὴν κηδεῖαν ἀπαλλάσσονται τῆς ὑποχρεώσεως νὰ κλαίουν ἐκ συνθήκης τὸν νεκρόν, καὶ 4) ὁλος ὁ ἄλλος κόσμος, ὁ ξένος καὶ ὁ ἀδιάφορος, ἀποφεύγει τὴν πένθιμον συνάντησιν, ἢ ὅποια, σᾶς ὀρκίζομαι εἰς τὰ κόκκαλα ὅλων τῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἑπιθαμμένων, οὔτε ἔσχεν οὔτε θὰ ἔχῃ ποτὲ τὸ ἐλάχιστον θέλητρον.

* *
*

Ἐννοῶ τὴν πάνδημον κηδεῖαν εἰς τὰς κόμας καὶ τὰ χωρία, ἔνθα τὸ εὐάριθμον τῶν κατοίκων καθίστησι κοινὰς τὰς θλίψεις καὶ τὰς εὐτυχίας, συσφίγγει τοὺς δεσμοὺς καὶ ἀναπτύσσει τὸ πρὸς ἀλλήλους κοινωνικὸν αἶσθημα. Ὅταν λ. χ. ἀποθάνῃ ὠραία τις ἀγρότις ἢ πολιὸς τις Νέστωρ τοῦ χωρίου, ὅλοι ἀκολουθοῦν τὴν κηδεῖαν τοῦ νεκροῦ, διότι ὅλοι ἀληθῶς διαμοιράζονται τὴν συμφορὰν τῆς ἀπορφανιζομένης οἰκογενείας καὶ διαθρύπτονται καὶ κλαίουν ἀληθῶς ὅλοι. Ἡ αὐτὴ ἐξ ἀντιθέτου ἀγαλλίασις καὶ χαρὰ ἠλεκτρίζει τὸ χωρίον ὁλόκληρον ὅταν τελῇται γάμος, ἢ ἄλλη τις εὐφρόσυνος οἰκογενειακὴ ἐορτὴ, ἀποτελοῦσα ἀληθεὶς εἰδύλλιον δι' ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς νέας, τοὺς νέους, τοὺς πατέρας, τὰς μητέρας καὶ τὸν λοιπὸν μικρόκοσμον τοῦ χωρίου.

Ἄλλ' ἐδῶ, παρακαλῶ, ὅπου ἡ πυκνὴ συγκέντρωσις τοῦ πληθυσμοῦ διασπᾷ καὶ καθίστησι ξένους πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀδια-

φόρους τοὺς ἀνθρώπους· ὅπου ψυχорραγεῖς αἰφνης ἄγνωστος εἰς τὸ δωμάτιόν σου, ἐνῶ παραπλεύρως ἢ ἀπέναντι τελεῖται γάμος, χορός, ἢ ἄλλη φαιδρὰ συναναστροφή· ἐδῶ ὅπου ἀδημονεῖς διότι τὸ ψυχorrάγημα τοῦ ἀγνώστου παροίκου σου διακόπτει τὸ ἔσμα, τοὺς γέλωτας καὶ τὴν μέθην τοῦ συμποσίου σου· ὅπου ὁ ἀγὼν τῆς ζωῆς σὲ καταβάλλει τόσον, ὥστε δὲν ἔχεις οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὴν εὐκαιρίαν νὰ κλαύσης τὰς ἰδικάς σου θλίψεις· ἐδῶ ὅπου ἡμπορεῖς ν' ἀποθνήσκης ζῶν καὶ νὰ ζῇς θνήσκων χιλιάκις τῆς ἡμέρας, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὁ ἄλλος εἶδῃσιν, πῶς θὰ σοῦ περισσεύσουν δάκρυα καὶ παλμοὶ καὶ ὀλολυγμοὶ διὰ νὰ κλαύσης τοὺς ξένους, τοὺς ἀγνώστους νεκρούς, οἱ ὅποιοι διέρχονται ὑπὸ τὰ παράθυρά σου ἢ σοῦ ἀνακόπτουν τὸ βῆμα εἰς τὸν δρόμον;

* *
*

Καὶ ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἀδιαφορία πρὸς τὰ παθήματα ἢ τὰς εὐτυχεῖς περιστάσεις τοῦ ἀτόμου αὐξάνει κατ' εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν αὕξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, προκύπτει ἐκ τοῦ ἐξῆς φαινομένου.

Εἰς τὰς μικρὰς πόλεις, τὰς κώμας, τὰ χωρία, τὰ εὐάριθμα ἀγροτικὰ κέντρα, ὅπου ὁ βίος εἶνε ἀπλούστερος, φυσικώτερος, ἥττον θυελλώδης, περικλείων μείζονα θέλγητρα καὶ ὀλιγωτέρας πικρίας· ὅπου ἡ ἠθικὴ πάθησις δὲν σοῦ ἀφαιρεῖ τὸ μειδίωμα, τὴν πίστιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν τῆς ζωῆς, διότι ἡ κοινωνικὴ ἀνάγκη δὲν εἶνε τοιαύτη ὥστε νὰ θέτῃ εἰς διηνεκῇ ἄμυναν τὸ ἄτομον πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον· ὅπου ἡ ζωὴ ἀνεπὶπλαστος καὶ ἀνόθευτος, δροσερά, ὡς ἡ γλότη τῶν βουνῶν, ἀποτελεῖ χαριέστατον εἰδύλλιον τοῦ Θεοκρίτου ἢ θυμῆρες ἔσμα τοῦ Χριστοπούλου· ὅπου ὅλα τὰ συναισθήματα τῆς λύπης καὶ τῆς χαρᾶς πηγάζουν ἐκ διαυγοῦς πηγῆς, καὶ δὲν ἐπιβάλλονται ἐκ συνθήκης ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς λεγομένης λεπτότητος τῶν πολυανθρώπων πόλεων· ἐκεῖ λοιπόν, εἰς τὰ γνήσια τέκνα τῆς φύσεως καὶ τῆς χαρᾶς, τὰ δύο κυρίως σπουδαιότερα γεγονότα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ὁ γάμος καὶ ὁ θάνατος, ἡλεκτρίζουσι καὶ ἀνακυκῶσιν ὅλον τὸ χωρίον, οὗ

συναρπάζουσι τὰ αἰσθήματα, ὥς μίᾳ καὶ τῆς αὐτῆς ἀδιασπάστου οἰκογενείας. Ὁ γάμος ἐκεῖ ἐμπνέει ἐξίσου τὸ αὐτὸ ἠθικὸν ἐνδιαφέρον, τὴν αὐτὴν συγκίνησιν καὶ ψυχικὴν διέθρυσιν. Ἡ χαρὰ δὲν ἀκτινοβολεῖ μόνον εἰς τὸ πρόσωπον τῆς νύμφης, ἀλλ' ἀντανακλᾶται, ὥς τὸ φῶς ἐπὶ διαφανοῦς κρυστάλλου, εἰς ὅλων τῶν νεανίδων τὰς ἐπιχαιρούσας μορφάς. Οἱ νέοι τοῦ χωρίου συνεορτάζουν ἀπὸ καρδίας μετὰ τοῦ ὀλβίου νυμφίου καὶ τὸ χωρίον ὅλον ἐπιχαίρει καὶ διαθρύπτεται καὶ ἐπιβοᾷ ἐν ᾄσμασι, θυμηδία καὶ ἀμερίστῳ ἀγαλλιάσει.

Ἄλλ' ἐδῶ, σᾶς παρακαλῶ, ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἡ μίμησις καὶ ἡ ὑποχρέωσις αὐξάνει τὸν γαμήλιον κύκλον ἀδιαφόρων καὶ ὀχληρῶν προσκεκλημένων, τίς ἡ ἀνάγκη, τίς ὁ λόγος, νὰ ἐκθέτης τὴν ποιητικωτέραν φάσιν τοῦ βίου σου εἰς τὰ σκώμματα, τὰ σχόλια, τὰς μικρολόγους ἐρεύνας καὶ τὰς δηκτικὰς ἐπικρίσεις ἀνθρώπων ξένων ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, γνωστῶν μόνον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπισκεπτηρίων, οἱ ὅποιοι ἀντὶ νὰ διαμοιρασθῶσι μετὰ σοῦ τὴν ἄρρητόν σου εὐδαιμονίαν, ζητοῦσι νὰ ἀνακαλύψωσιν ἂν ἦνε σωστὴ ἡ προῖξ ἢ οἱ ὀδόντες τῆς νύμφης, ἢ ἂν τὰ ἔπιπλα καὶ ἡ κόμη της εἶνε δανεικὰ ἢ ἰδικὰ της, ἂν ὁ γαμβρὸς συγκινῇται μᾶλλον ἐκ τῶν θελγήτρων ἢ ἐκ τῶν μετρητῶν της, ἂν ἡ πενθερὰ βλέπῃ λοξῶς τὴν νύμφην, ἂν... ἂν... ἂν...;

Καὶ τί συμβαίνει εἰς ἡμᾶς ἐδῶ, τὰ τέκνα τῆς μιμήσεως καὶ τῆς συμφορᾶς; Ὅτι ἡ δημοσιότης τῶν οἰκογενειακῶν αὐτῶν σκηνῶν, ὧν εἶνε ζήτημα ἂν πρέπει νὰ μετέχωσι καὶ οἱ στενότεροι ἀκόμη φίλοι, μεταβάλλει τὴν ἱερότητα αὐτῶν εἰς κωμωδίαν πολλάκις καὶ τίποτε περισσότερον.

Προκειμένου μάλιστα περὶ τελέσεως γάμου, θεωρῶ ἀναγκαιοτάτην τὴν *στεγὴν περιφέρειαν*, παρὰ τὸ μεταρρυθμιστικὸν πνεῦμα τοῦ κ. Τρικούπη, ὅστις ἐδῶ ὑποθέτω ὅτι θὰ προτιμήσῃ ταύτην τῆς μεγάλης.

* * *

Ἀλλὰ θὰ μὲ εἶπετε ἴσως :

— Μὴ λοιπόν, τί θέλετε νὰ κάμωμεν τοὺς νεκροὺς μας ;

νὰ μὴ τοὺς κλαίωμεν συγγενεῖς τε καὶ φίλοι; νὰ μὴ πωλῶ-
μεν ὅ,τι ἔχομεν καὶ ὅ,τι δὲν ἔχομεν — κατὰ τὴν περίφημον
τοῦ κ. Δηλιγιάννη ρήτραν — διὰ νὰ τοὺς κηδεύωμεν ἀξιο-
πρεπῶς;....

Νὰ σᾶς 'πῶ.

Δὲν ἐννοῶ νὰ τοὺς καίετε, κατὰ τὴν ἄρτι εἰσαχθεῖσαν ἀλ-
λαχοῦ μέθοδον, διαφυλάττοντες τὴν κόνιν των ὡς πολύτιμον
κειμήλιον ἐντὸς μικρᾶς χρυσοκολλήτου κάλπης.

Ἄλλ' ἐὰν δὲν σᾶς ἀρέσῃ ἡ ἀπλουστάτη αὕτη μέθοδος,
συμφέρουσα καὶ κάθε μακαρίτην καὶ τοὺς κληρονόμους του
καὶ τὸν λοιπὸν κόσμον, διότι προτιμώτερον τὸ πῦρ νὰ φάγῃ
τὸν νεκρὸν παρὰ οἱ εἰδεχθεῖς σκώληκες τοῦ τάφου, τότε νὰ
περιορίσητε τὴν κηδείαν ἐντὸς στενοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου,
ὅπου νὰ ἔχωσιν εἰσοδὸν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ ἀληθεῖς ὀλίγοι
φίλοι, ἀποκλειομένων τῶν ξένων ἐν οἷς συγκαταλεχτέον κατὰ
πρῶτον λόγον τοὺς κληρονόμους του.

Εἰμὶ δὲ βέβαιος ὅτι ὁ νεκρὸς σας θ' ἀνακουφισθῇ πλειότε-
ρον, διότι τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα δάκρυα, τὰ ὅποια θὰ τὸν ράνωσι,
θὰ εἶνε δάκρυα ἐνδομύχου πόνου καὶ κατανύξεως, καὶ ὅχι
δάκρυα θεατρικῆς ἐπιδειξέως.

Δύο-τρεῖς ἡμαῖαι μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐμπρός· εἰς
ἱερεὺς ἐν σιγῇ ἐπιβαλλούσῃ· ἐν κάλυμμα πένθιμον ἐπὶ τοῦ
νεκροῦ· κᾶμποσα ἀγνὰ νεκρολούλουδα, ἂν θέλετε· ὀλίγα ἐγ-
κάρδια δάκρυα, ὀδύνη βωβὴ καὶ ἄφωνος, καί... τίποτε ἄλλο.

Τώρα, ὅ,τι ἄλλο περισσεύει, εὐμεγέθη ἐξαπτέρυγα, στέ-
φανοι μεγάλης περιφερείας, ταινίαι μετὰξινοι, ἐκστρατεία
πάπᾶδων καὶ δικόνων, ὠρυγμοὶ ψαλτῶν, προσκλητήρια,
μουσική, ἐπιτάφιοι, ποιήματα, νεκρώσιμα προγράμματα,
βοή, θόρυβος, φασσαρία καὶ πᾶσα ἡ θεατρικὴ ἐπιδειξις, ὅλα
αὐτὰ νὰ τὰ κληροδοτήσωμεν εἰς τοὺς ἐπισήμους νεκρούς. Τῶν
τοιούτων, ὅπως καὶ ὁ βίος, οὕτω καὶ ὁ θάνατος δέον νὰ
ᾖ πλήρης στόμφου, σπατάλης, βοῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἐπιδεί-
ξεως.

Ἐκ τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν κηδειῶν συνάγεται τὸ ἐξῆς
συμπέρασμα:

Πᾶσα οἰκογένεια ἀπαλλάσσεται ματαίας καὶ δυσφορήτου
δαπάνης.

Ἐξασφαλίζεται τὸ ἀμείωτον τῆς μερίδος τῶν κληρονόμων,
οὓς δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἔχω ἤδη πείσει πρὸς τὴν γνώμην μου.

Ἀπαλλασσόμεθα τῶν δολοφόνων λαρύγγων τῶν ψαλτῶν
καὶ τῶν παπᾶδων, οἱ ὅποιοι δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ συνομώ-
σουν τότε νὰ μοῦ σπάσουν τὸ κεφάλι.

Ἡ κωμωδία θὰ λείψῃ καὶ ἡ περὶ τὸν νεκρὸν σιωπηλὴ ὁ-
δὺνη ἔσται ἀληθής, κατανυκτικὴ καὶ ἐπιβάλλουσα.

Οἱ διὰ τῶν προσκλητηρίων στρατολογούμενοι, δίκην ἐφε-
δρείας, συγκεντρύονται ἀπαλλάσσουν καὶ ἀπαλλάσσονται ἀμοι-
βαίως ἐνοχλήσεως, ἀφοῦ πολλάκις λαμβάνοντες τὸ νεκρώσι-
μον προσκλητήριον,

— Οὐφ! ξεφωνίζουν αὐτομάτως — σήμερα ἔβρέθηκε νὰ
'πεθάνῃ ὁ μακαρίτης, ποῦ μ' ἔχουν καλεσμένο 'σὲ γλέντι!
'Αεὶ 'ς τὴν ὀργή!

Ἡσυχάζει δὲ ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος, καὶ πρὸ πάντων ὁ
ὑποφαινόμενος.

Ἀθήνησι, μηνὶ Αὐγούστῳ, 1886.

ΚΩΝΣΤ. Φ. ΣΚΟΚΟΣ.

